

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкрито методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/16 навчальному році. Виклад основного матеріалу оснований на положеннях Національної стратегії розвитку освіти в Україні, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2019 роки, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та навчальної програми “Захист Вітчизни”. Це вимагає нових поглядів на планування та здійснення сучасного навчально-виховного процесу з допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: предмет, військово-патріотичне виховання, позакласна робота, організаційно-педагогічні умови, основи військової справи, ефективність, методи військово-патріотичного виховання, допризовна молодь, загальноосвітні навчальні заклади, формування.

Вивчення літературних джерел [1; 2; 5; 7] переконливо доводить, що система організації допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни. Успішне вирішення цих завдань в загальноосвітніх навчальних закладах можливе за умов чіткої організації, якісного проведення навчально-виховного процесу з вивчення предмета “Захист Вітчизни” та позакласної роботи з військово-патріотичного виховання.

Доцільність дослідження проблеми допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді пояснюється необхідністю дати новий імпульс у формуванні в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної,

правової культури особистості, розквіт національної самосвідомості й ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Суспільство, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства закону, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту народу. Суспільство, яке є єдиним дієвим механізмом розбудови народної демократії, правової держави, виступає, з одного боку, джерелом опозиції державній владі, а з іншого – взаємодоповнює її, реалізуючи свою розвивальну і контролюючу функції. Це сприятиме захисту національних інтересів свого народу, відновленню територіальної цілісності Української держави й підготовки молоді до військової служби в Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Актуальність дослідження проблеми допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладів визначається орієнтацією педагогічної теорії і практики на розроблення сучасних методик допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання, що сприяють підвищенню ефективності виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах. Особливої значущості набула проблема допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в складних сучасних умовах і нестабільного суспільного життя країни. Тому підвищення ефективності допризовної підготовки та військово-патріотичної вихованості підростаючого покоління в загальноосвітніх навчальних закладах сприятиме підготовці молоді до військової служби в Збройних Силах України.

Зазначена проблема досліджувалась у минулі роки науковцями за такими напрямками: військово-патріотичне виховання школярів засобами літератури та мистецтва (Д. Сидорук), оборонно-масова і військово-патріотична робота серед молоді, досвід військово-патріотичного та інтернаціонального виховання в школах (В. Дзюба), військово-патріотичне виховання старшокласників у процесі роботи з фізичної культури (М. Зубалій), підготовка старшокласників до військової служби (В. Івашковський), основи військово-патріотичного виховання школярів (В. Третьяков,), виховання учнів у процесі початкового військового навчання (В. Третьяков), педагогічні основи військово-патріотичного виховання в загальноосвітній школі (Т. Шашло) та інші.

На сьогодні в Україні провідні позиції у дослідженні цієї проблеми займають: І. Бех, К. Чорна (національна ідея в становленні громадянина-патріота України, програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді), В. Івашковський (формування військово-патріотичної готовності старшокласників до захисту Вітчизни), М. Зубалій (військово-патріотичне виховання старшокласників у процесі позакласної роботи), О. Кириченко (виховання старшокласників на військово-козацьких традиціях), Г. Коломoeць (всеукраїнська військово-патріотична спортивна гра “Зірниця”), О. П’ятикоп (військово-патріотичне виховання школярів як фактор підвищення якості освіти), В. Олещук (підготовка студентів факультетів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів), Е. Єрьоменко (розвиток українського національного виду спорту хортинг серед учнівської молоді), М. Тимчик (патріотичне виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи).

Мета статі – розкриття можливостей загальноосвітніх навчальних закладів щодо підвищення ефективності допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді в сучасних умовах.

Головною метою вивчення предмета “Захист Вітчизни” є виховання в учнів патріотизму, готовності й бажання отримати військову професію й сформувати готовність до військової служби, захисту Вітчизни та дій у надзвичайних ситуаціях.

Згідно з вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, предмет “Захист Вітчизни” вивчається за трьома змістовими лініями: основи військової справи та військово-патріотичне виховання; основи попередження й захисту в надзвичайних ситуаціях; основи медичних знань, надання першої допомоги [2].

У навчальній програмі з предмета “Захист Вітчизни” зазначено, що його вивчення юнаками та дівчатами проводиться окремо (відповідно до листа-роз’яснення Міністерства освіти і науки України № 1/9- 444 від 09.10.2002 р.). Навчальний предмет при цьому в обох випадках має назву “Захист Вітчизни” з уточненням для дівчат – “Основи медичних знань”.

Дівчата, за їхнім власним бажанням (у разі згоди батьків, опікунів або піклувальників) та відповідно до рішення педагогічної ради навчального закладу можуть навчатися за

програмою та підручниками для юнаків. Юнаки, які за станом здоров'я або релігійними поглядами звільнені від засвоєння основ військової справи, вивчають предмет за програмою для дівчат “Основи медичних знань”.

Предмет “Захист Вітчизни” викладається протягом двох періодів – у 10 і 11 класах під час навчального року та під час навчально-польових зборів (занять у лікувально-оздоровчому закладі). Згідно з навчальною програмою, юнаки вивчають такі розділи: Збройні Сили України на захисті Вітчизни; міжнародне гуманітарне право; тактична підготовка; вогнева підготовка; статут Збройних Сил України; стройова підготовка; військова топографія; прикладна фізична підготовка; військово-медична підготовка; основи цивільного захисту.

Дівчата вивчають такі розділи: основи цивільного захисту; міжнародне гуманітарне право про захист цивільного населення; основи медичних знань і допомоги; перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях; перша медична допомога хворим та догляд за хворими.

Розділ предмета “Основи цивільного захисту” для групи юнаків і для групи дівчат є спільним. Практичне закріплення теоретичного матеріалу з розділу “Основи цивільного захисту” передбачається під час проведення в загальноосвітніх навчальних закладах Дня цивільної оборони (цивільного захисту).

Стрільба з автомата та малокаліберної гвинтівки проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах за планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, ректором вищого навчального закладу), органом управління освіти і керівником навчального закладу.

З метою практичного закріплення знань, умінь та навичок учнів наприкінці навчального року проводяться навчально-польові заняття (збори), в тому числі з використанням навчально-методичної бази військових частин, відповідних кафедр вищих навчальних закладів, військових комісаріатів, оборонно-спортивних, військово-оздоровчих таборів, базових навчальних закладів, центрів допризовної підготовки тощо. Їх організація і проведення планується керівником навчального закладу відповідно до чинних вимог. Навчально-польові заняття необхідно проводити поетапно (у міру вивчення тем або розділів), наприкінці першого семестру, навчального року та

під час літньої практики. Програма для проведення навчально-польових зборів старшокласників не залежить від потижневого навантаження й розрахована на 18 навчальних годин.

Для ефективнішої організації навчально-польових зборів рекомендовано визначити загальноосвітні навчальні заклади, на базі яких проводитимуться заняття. До цих навчально-польових зборів залучаються учні з інших загальноосвітніх шкіл, які об'єднуються у навчальні взводи й відділення.

Урок, як основна організаційна форма предмета “Захист Вітчизни”, в усіх загальноосвітніх навчальних закладах починається з шикуння, виконання гімну України, перевірки готовності класу до уроку й тренування за тематикою уроку протягом 3–5 хв. На заняттях стосунки між учнями та вчителем, а також учнів між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних Сил України.

Зміст програмового матеріалу може бути змінений на 20 відсотків залежно від матеріальної бази, регіональних особливостей тощо. Послідовність вивчення запланованих тем учителі предмета “Захист Вітчизни” коригує самостійно. У зв'язку з цим рекомендовано завчасно надавати їм організаційно-методичну допомогу. Вони також мають брати активну участь у проведенні зазначених заходів у своїх школах.

Для активізації допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах рекомендується також проводити гурткову роботу відповідного напрямку. У проведенні такої роботи необхідно керуватися Концепцією допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2019 роки, навчальною програмою “Захист Вітчизни”, угодою про співробітництво між обласними департаментами (управліннями) освіти й науки та обласними військовими комісаріатами про спільну діяльність з питань допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

Найважливішими умовами ефективного проведення навчально-виховної роботи з допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнів старших класів у процесі позаурочної роботи є:

- утвердження в свідомості учнівської молоді об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії,

спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи й державності України та її громадян від княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до часів незалежності;

- формування психологічної й фізичної готовності учнівської молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів і незалежності Української держави, підвищення престижу й розвитку мотивації молоді до державної і військової служби та захисту Вітчизни;
- відродження й розвиток українського козацтва як важливої громадської основи військово-патріотичного виховання допризовної молоді;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турбота про молодших школярів та людей з особливими потребами;
- формування життєво необхідних знань, умінь і навичок в учнівській молоді щодо захисту Вітчизни, цивільного захисту, медичних знань і безпеки життєдіяльності;
- виховання вірності бойовим і національно-історичним традиціям, військовому обов'язку, присязі та військовому статуту; підвищення рівнів дисциплінованості, конструктивної соціально-комунікативної і громадсько-корисної діяльності;
- підвищення рівня громадянської ідентичності, відчуття належності до рідної землі, свого народу; визначення духовної єдності поколінь і спільність культурної спадщини; утвердження почуття патріотизму, відданості служінню Батьківщині.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 882 від 02.08.2012 р. "Про використання навчальної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах" в організації навчально-виховного процесу (в тому числі й позаурочної роботи) загальноосвітнім навчальним закладам надано дозвіл використовувати лише навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, що мають гриф Міністерства освіти і науки України або схвалені відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти (див. табл.).

**Навчальні програми для реалізації варіативної складової
навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів,
рекомендованих МОН України**

№	Назва програми, автор	Тип програми	Класи	Обсяг програми (навч. год.)	Інформація про схвалення	Джерело публікації програми, розміщення на сайті
Захист Вітчизни						
1	Школа безпеки	Гурток	5–11	108–216	Протокол МОН МС України №1 від 23.03.2011 р.	Освітній портал КОІПОПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kristti.com.ua/upload/file/1.%20прогр.гурт.школа-безп.doc
2	Школа рятувальника Б. В. Слесар	Спецкурс	10–11	35	Лист МОН України №1/11-2259 від 08.04.2009 р.	Освітній портал КОІПОПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kristti.com.ua/upload/file/2.%20прогр.курсів.за%20виб.%20шк.рятув.doc
3	Джура О. С. Бондарчук	Гурток	5–10	72 або 105	Лист ІТЗО МОН МС України № 14.1/12-Г-119 від 14.06.2012р.	Освітній портал КОІПОПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kristti.com.ua/upload/file/5.%20прогр.гурт.джура.doc
4	Підготовка юнаків до служби в Збройних Силах України М. О. Гуков	Гурток	10–11		Лист ІТЗО МОН МС України №14.1/12-Г-120 від 14.06.2012 р.	Освітній портал КОІПОПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kristti.com.ua/upload/file/-new-/kabinets/fizra_dp/Прогр_гурт_Підгот_юн_до%20службивЗСУ.doc

Учителям предмета “Захист Вітчизни” рекомендовано надавати організаційно-методичну допомогу та брати участь у проведенні в навчальних закладах Уроків мужності (лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-412 від 13.08.2014 р. “Про проведення Уроків мужності”), які стануть фундаментом формування у дітей та молоді сучасної національної ідентичності на кращих прикладах мужності й звитяги, виявлених нинішніми захисниками Батьківщини, на героїці сучасної боротьби за незалежність і відновлення територіальної цілісності Української держави.

Темами цих уроків мають бути мужність українських військових та добровольців, їхня вірність Присязі українському народові, готовність віддати життя за мир і спокій в Україні, а також героїзм простих українців, які з перших днів Антитерористичної операції допомагають забезпечувати війська захисним спорядженням, ліками, продовольством та, не зважаючи на ризик, вивозять із захоплених міст і сіл мирних громадян. Варто згадати і про українців, які приймають у себе родини, що вимушені покинути свої рідні домівки.

Лейтмотивом Уроків мужності має стати любов до України, самовідданість і патріотизм її захисників, активна громадянська позиція українців, особиста відповідальність за долю Української держави. У зв'язку з цим форми проведення Уроків мужності можуть бути різноманітними, на вибір навчального закладу: зустрічі з учасниками бойових дій, волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення внаслідок виконання бойових завдань у межах проведення заходів Антитерористичної операції та проходять реабілітацію, виступи дитячих творчих колективів, написання листів до учасників бойових дій у рамках Всеукраїнської акції “Лист пораненому”, що проводиться в загальноосвітніх навчальних закладах.

Усі заплановані заходи мають урахувувати вікові та психологічні особливості учнів. Необхідно також розміщувати на офіційних сайтах органів управління освіти, навчальних закладів анонси про проведення Уроків мужності.

Вивчення літературних джерел та практики засвідчує, що правильне вирішення організаційно-методичних питань з проведення навчально-виховної роботи з допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання учнівської

молоді в загальноосвітніх навчальних закладів у сучасних умовах залежить від фахової підготовки учителів предмета “Захист Вітчизни” та відповідних спеціалістів з позакласної та позашкільної роботи щодо військово-патріотичного виховання. Підвищенню рівня військово-патріотичної вихованості й допризовної підготовки учнівської молоді сприятиме Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про освіту” (див. Відомості Верховної УРСР. – 1991. – № 34. – С. 451) стаття 21-1 “Військово-патріотична робота та початкова військова підготовка в системі освіти”, яка спрямована на формування в учнівської та студентської молоді моральної готовності до захисту суверенітету, територіальної цілісності та національних інтересів Української держави.

Література

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К., 2014. – 29 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 19. – С. 9–16.
3. Єрмоменко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України : метод. посібник / Е. А. Єрмоменко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
4. Зубалій М. Д. Сутність і зміст поняття “військово-патріотичне виховання” / М. Д. Зубалій // Освіта і управління. – 2003. – № 2, Т.6. – С. 110–116.
5. Івашковський В. В. Теоретико-методичні засади виховання старшокласників як суб’єктів громадянського суспільства : монографія / В. В. Івашківський. – К. : Паливода А. В., 2010. – С.138.
6. Конотопенко Я. І. Організація та методика допризовної підготовки : навч.-метод. посібник / Я. І. Конотопенко, М. І. Томчук – К. : Вежа, 1996. – 324 с.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 // Інформатика : всеукр. газ. для вчителів інформатики. – 2013. – № 15. – С. 3–13.
8. Тимчик М. В. Патріотичне виховання старших підлітків у

процесі фізкультурно-масової роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / М. В. Тимчик. – К., 2013. – 222 с.

9. Третьяков В. В. Основы военно-патриотического воспитания школьников : метод. рекомендации сред. школам / В. В. Третьяков, В. Ф. Фарфоровский. – К., 1982. – 136 с.
10. Шашло Т. М. Військово-патріотичне виховання шкільної молоді / Т. М. Шашло. – К. : Рад. школа, 1969. – 239 с.

Інформаційні ресурси

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2019 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ippro.kubg.edu.ua/archives/6436>.
2. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Інститут інноваційних технологій і змісту освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iitzo.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iprv.org.ua>.
5. Офіційний сайт Департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua>.
6. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу “Наука і оборона” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nio.mil.gov.ua>.

А. И. Остапенко, Н. Д. Зубалий

Организация допризывной подготовки и военно-патриотического воспитания учащейся молодежи в общеобразовательных учебных учреждениях

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье рассмотрены методические рекомендации по организации образовательного процесса допризывной подготовки и военно-патриотического воспитания учащихся средних школ в 2015/16 учебном году. Основной материал базируется на положениях Национальной стратегии развития образования в Украине, Концепции национально-патриотического воспитания детей и молодежи на 2015–2019 годы, Государственного стандарта базового

и среднего образования и учебных программ “Защита Отечества”. Это требует новых взглядов на планирование и реализацию современного образовательного процесса допризывной подготовки и военно-патриотического воспитания в средних школах.

Ключевые слова: предмет, военно-патриотическое воспитание, внеклассная работа, организационно-педагогические условия, основы военного дела, эффективность, методы военно-патриотического воспитания, допризывная молодежь, общеобразовательные учебные учреждения, формирование.

O. I. Ostapenko, M. D. Zubalii

Organization of Pre-Conscription Training and Military-Patriotic Education of Students in Secondary Schools

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The article presents the methodical recommendations on organization of the educational process on pre-conscription training and military-patriotic education of students in secondary schools in the 2015/16 academic year. The main material is based on the provisions of the National Strategy of Education Development in Ukraine, the Conception of National-Patriotic Education of Children and Youth for the years 2015-2019, the State Standard of Basic and Secondary Education and training programs “Defence of the Homeland”. These documents require new views of planning and implementation of the educational process on pre-conscription training and military-patriotic education in secondary schools at the present stage.

In the authors’ point of view, formation in student youth of moral readiness to defend the sovereignty, territorial integrity and national interests of Ukraine depends on the professionalism of teachers of the subject ‘Defence of the Homeland’ and corresponding specialists of out-of-class and out-of-school activity. In order to increase the efficiency of military-patriotic education, some amendments to legislation are also needed.

Keywords: subject, military-patriotic education, extracurricular activities, organizational-pedagogical conditions, military basics, efficacy, methods of military-patriotic education, pre-conscription youth, educational institutions, formation.

References

1. Bekh, I. D. & Chorna, K. I. (2014). *Prohrama ukrainskoho patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* [The program of Ukrainian patriotic education of children and youth]. Kyiv.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2012). Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednioi osvity [State standard of basic and secondary education] (Regulation No 1392, November 23). *Uriadovyi kurier [Government courier]*, 19, 9-16.
3. Eremenko, E. A. (2014). *Khortyng – natsionalnyi vyd sportu Ukrainy* [Hortyng – national sport of Ukraine]. Kyiv: Palyvoda, O. V.
4. Zubalii, M. D. (2003). Sutnist i zmist poniattia “viiskovo-patriotychne vykhovannia” [The essence and content of the concept “military-patriotic education”]. *Osvita i upravlinnia [Education and management]*, 2, V. 6, 110-116.
5. Ivaskovskiy, V. V. (2010). *Teoretyko-metodychni zasady vykhovannia starshoklasnykiv yak subiektiv hromadianskoho suspilstva* [Theoretical and methodological foundations of education of high school students as actors of civil society]. Kyiv: Palyvoda, A. V.
6. Konotopenko, Ya. I. & Tomchuk, M. I. (1996). *Orhanizatsiia ta metodyka dopryzovnoi pidhotovky* [Organization and methods of pre-conscription training]. Kyiv: Vezha.
7. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku (2013). [The national strategy of education development in Ukraine for the period up to 2021 : approved by presidential decree of Ukraine from June 25, 2013 No. 344/2013]. *Informatyka [Informatics]*, 15, 3-13.
8. Tymchyk, M. V. (2013). *Patriotychne vykhovannia starshykh pidlitkiv u protsesi fizkulturno-masovoi roboty* [Patriotic education of senior pupils in the process of sports-mass work]. (Candidate dissertation, Kyiv).
9. Tretiakov, V. V. & V. F. Farforovskiy (1982). *Osnovy voienno-patrioticheskoho vospitaniia shkolnikov* [Fundamentals of military-patriotic education of schoolchildren]. Kyiv.
10. Shashlo, T. M. (1969). *Viiskovo-patriotychne vykhovannia shkilnoi molodi* [Military-patriotic education of school youth]. Kyiv: Rad. shkola.

Information resources

1. The official Internet representation of the President of Ukraine. On the National strategy of education development in Ukraine for the period up to 2021 : the decree of the President of Ukraine № 344/2013 dated 25 June 2013/ [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.

2. The concept of national-patriotic education of children and youth for the years 2015-2019, [Electronic resource]. Retrieved from <http://ippo.kubg.edu.ua/archives/6436>.
3. The Ministry of Education and Science of Ukraine [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua>.
4. The official website of the Institute of Innovation Technologies and Content of Education [Electronic resource]. Retrieved from <http://iitzo.gov.ua>.
5. Official website of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.ipv.org.ua>.
6. The official website of the Department of Education and Science of Kyiv of Oblast State Administration [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua>.
7. The website of the scientific-theoretical and scientific-practical journal "Science and defence" [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.nio.mil.gov.ua>.